

VIJESTI

O fundusu galerije slika u Osijeku

Naročita značajka likovnog materijala naše galerije leži u stilskoj i kronološkoj grupaciji eminentnih predstavnika likovne kulture evropskog jugoistoka, tako da se može veoma lako pratiti razvoj umjetnosti ove oblasti od sredine 18. vijeka pa do danas, u sferi umjetničkog utjecaja bečke akademije, kasnije min-henske, a može se vidjeti i jedan presjek naše novije umjetnosti. U ovim stilskim grupacijama, naročito u umjetnosti 19. vijeka evidentna je razlika između zvanične umjetnosti Beča, i umjetnosti, koja se razvila na periferiji nekadašnje monarhije, u Slavoniji, sa gradom Osijekom kao centrom.

Ako se izuzmu dosta dobre kopije renesansnih majstora, koje su uradili slikari kao Than Mor ili neobično talentirani i rano preminuli Kornelije Tomljenović, u stilski određenim grupacijama fundusa vrlo su dobro zastupani majstori austrijskog baroka, kao svečani i ozbiljni Hochhaser, dekorativni Melber i prefinjeni rokoko majstor Weikert, uglavnom slikari portreta austrijske i slavonske aristokracije. Na pomenute majstore baroka stilski i kronološki nastavljaju se bečki slikari prve polovine i sredine 19. vijeka. Starije austrijsko slikarstvo, koje se razvilo pod neposrednim utjecajem engleske škole 18. vijeka predstavlja, sa dva portreta iz kuće Hilleprand-Prandau, čuveni Friedrich von Amerling, portretist bečkog dvora i plemstva. Mlađoj austrijskoj generaciji klasicistički orijentiranoj pripada Karl Rahl sa nizom svojih učenika i sljedbenika. Rahlovo slikarstvo formiralo se u Italiji pod utjecajem poznatog njemačkog antikomana Kocha, inspirirano je mitologijom i antikom uopće, korektnog je crteža, jasne kompozicije i toplog venecijanskog kolorita. Rahl je svojevremeno vršio jak utjecaj na slikarstvo Beča poslije 1848 godine. U galeriji su zastupana i djela njegovih učenika i sljedbenika kao što je bio klasicista Josef Hofmann sa svojim predjelima Helade, zatim Alois Giergl, slikar nekog ladanjskog genrea sa notom moralizatorstva, pejzažista Ligeti i brojni drugi, a također i Marko Ferencz, član poznate mađarske slikarske porodice, koja je slikala idealni italijanski krajolik. Bečke romantičare sa svojom »Pričom o šest labudova« predstavlja solidni Franz Dobiaschofsky.

Poseban značaj u razvoju austrijskog slikarstva ima tako zvani Matejev krug. Galerija ima u pohrani monumentalnu kompoziciju poljskog sabora iz 1773., valjanog djela, koje se pripisuje samom Matejku i to kao predradnja za original. Ovdje su navedeni uglavnom predstavnici izrazitijih struja i pravaca sa svojim užim sljedbenicima, ali valja napomenuti i niz drugih slikara evropskog ranga, koji se ne uklapaju u jasno određene stilske okvire dominantnih struja. Lijep primjer francuskog genre slikarstva predstavlja Joseph Caraud sa svojom »Djevojkom sa pi-licima« djelom možda nešto i suviše akademskim, ali ne bez svježine i ljupkosti, pa Bečanka Tina Blau sa svojim pejzažima iz Holandije realistički shvaćenim, sa dobro uhvaćenom, tipičnom nizozemskom atmosferom, A. Hansch, čije su male slike seoske idile pune intime.

U galerijskom fundusu jednu lijepu cjelinu predstavljaju radovi majstora tako zvanog osječkog kruga. Kod ovih majstora koji ispunjavaju čitav 19. vijek opaža se bitna razlika u odnosu na zvanične slikare austrijske metropole, koja nije formalne prirode. Ma da su osječki slikari uglavnom učenici bečke akademije, stilski zavisni od svojih, gore pomenutih suvremenika, oni izbjegavaju mitološke, historijske i orijentalne teme. Oni se orijentiraju prema realnom svijetu u kome žive i djeluju. Tu je u prvom redu čovjek i priroda koja ga okružuje. Stari Hötzen-dorf, na samom početku plejade slavonskih majstora, slika pejzaž kao samostalan rod slikarstva, iako ga gradi na poukama klasicista. Njegov nasljednik i učenik Waldin-

ger se oslobađa u potpunosti klasične sheme podjele na planove. On kroči kroz šumu, osjeća njen život, njevu prozračnu atmosferu ili polumrak, slika sa mjesta na kom se zaustavio bez posebnog aranžmana. Doduše ovakav svoj stav duguje slikaru scena iz Pratera, Georgu Friedrichu Waldmülleru, poznatom po svom realističkom shvaćanju pejisaža.

Majstori portreta pak, kao Pfalz, Giffinger, Moretti i Mücke su trijezni promatrači ljudske prirode. U čednim likovima Slavonaca otkriva se njihova priroda i karakter, njihov odnos prema svijetu u kome žive, a slikani su iskreno i nenametljivo rukom vještog majstora.

Novija hrvatska umjetnost sa kraja 19. i početka 20. vijeka zastupana je eminentnim predstavnicima. Tu je Medović sa jednim grobljem, Mašić, s jednim mini-aturalnim bosanskim pejisažem, Iso Kršnjavi s jednim vanrednim portretom i mrtvom prirodom, te Vlado Bukovac s jednim portretom. Oton Iveković je zastupan jednom sentimentalnom genre kompozicijom. Brojne su Crnčićeve marine, pejisaži kraj Save Ferde Kovačevića i »Graničari« Bele Csikosa.

Od poznate grupe trojice, koji su se odvojili od Minhena, galerija posjeduje jednu Kraljevićevu studiju i nekoliko Becićevih radova, kao naprimjer »Orača« ili stariji poznati »Ženski akt« u tamnoj gami, jasnih plastičnih oblika. Tu treba pridodati nekoliko pejisaža Vladimira Filakovca i Tomislava Krizmana.

Srednju hrvatsku generaciju između dva rata, osim starijeg Vidovića, zastupaju Babić, Vanka, Postružnik, Šimunović, Šohaj i Tartaglia. Ova grupa nadopunjuje se Bijelićem, Čelebonovićem, Rašicom, Račkim i t. d.

Galerijska zbirka grafike obiluje bakrorezima, između ostalih I. G. Bibiene, Clauda Lorraina, Šenoe, Kornelija Tomljenovića i t. d. Veoma vrijedni su crteži slavonskih pejisaža i ruina H. C. v. Hötendorfa i precizne studije cvijeća i drveća Adolfa Waldingera i t. d.

Gledano po rodovima slikarstva u fundusu galerije je najbrojniji i, može se reći, najkvalitetniji portret, zatim pejisaži, genre, religiozno i historijsko slikarstvo, te brojne, ali kvalitetno najslabije, mrtve prirode, kao i nekoliko aktova.

Portretom su obuhvaćeni mnogi članovi kuće Habsburga, nekoliko političkih ličnosti i skoro svi pripadnici slavonske vlastele, počam tamo od Petra baruna Prandau iz Bozena iz polovine 18. vijeka, pa do neobično produhovljene Alvine, vojvotkinje Hillebrand-Prandau. Tu su članovi porodice Eltz, vukovarskih vlastelina, pa Erdödievi, zatim lijep broj članova porodice Pejačević i Normann von Ehrenfels.

Gradanski portret bidemajerskog doba prikazuje likove Osječana i Slavonaca, poznatih i nepoznatih, čednih i istovremeno velikih u svojoj jednostavnosti i ozbiljnosti. Tu je čestiti umjetnički kovač stari Zanetti, njegova supruga, blijedi slikar Franjo Pfalz, ozbiljni i muževni Pavijanović iz Dalja, mecena Jovana Isajlovića mlađeg, pa Mückeov biskup Štrosmajer iz mlađih dana i brojni drugi.

Pejisaž, pak, u starijim je radovima uglavnom vezan uz neku religioznu ili mitološku kompoziciju. Na jednoj baroknoj kompoziciji kao pozadina je na primjer osječka tvrđa. Herojski pejisaž kod Hofmanna, Ligetia i idealni pejisaž Marka Ferencza su u sklopu nekog genra ili mitološke pastorale. Potpuno samostalan pejisaž se otkriva Tinom Blau, Hötzenhofom, Waldingerom, Crnčićem, Kovačevićem, Vidovićem. Rašicom, Račkim i t. d. U geografskom smislu obuhvaćeni su predjeli tamo od Holandije, Bavarske, preko Tirola, Srednje Italije, Dalmacije i Slavonije, do drevne Helade.

Sticajem prilika osječka galerija je ostala bez svojih prostorija za ekspoziciju, a materijal je deponiran. Međutim, rad galerije nije se sveo na administraciju i održavanje reda u depou. U prošloj, 1958. god. galerija je prikazala dio svog materijala publici u nekoliko tema, kojima je obuhvaćeno slikarstvo osječkog kruga, pejisaži i odabrani portreti iz 18-og i 19-og stoljeća, koristeći se Izložbenom dvoranom Doma kulture. Povodom godišnjice smrti osječkog grafičara Jovana Gokovića priređena je izložba njegovih crteža i akvarela koje je on sam pripremio pred smrt. U svojoj izložbenoj djelatnosti galerija će nastaviti sa izložbama kojima bi se obuhvatilo naše novije slikarstvo, za što bi se koristio materijal posuđen od drugih galerija. Osim toga materijal osječke galerije pristupačan je naučnim radnicima, pa će doskora biti organiziran i rad na njegovom proučavanju i publiciranju.

Dodigović

Arhiv u Osijeku

Nakon što se 1. I. 1957. odijelio od Državnog arhiva u Zagrebu, prve godine rada Arhiva u Osijeku kao samostalne ustanove protekle su u produbljivanju vlastitog poslovanja i organizaciji vanjske službe, budući da su uslijed decentralizacije arhivske službe u NR Hrvatskoj potpala u njegov djelokrug područja Narodnih odbora kotareva Osijek, Vinkovci, Našice i Virovitica.

Taj rad nije bio malen, jer je to značilo spašavati i skupljati arhivalija, voditi ih pod evidencijom, arhivalija u Arhivu sređivati, popisivati, proučavati, objavljivati i znanstveno obraditi, a na terenu započeti s uređivanjem mreže arhivskih povjerenika i mjesnih arhivskih skladišta, tako da se onemogućući dosadašnje uništavanje arhivalija. Takav rad na terenu vršen je svagdje uz najužu suradnju i pomoć muzejskih ustanova i njihovog osoblja.

Na svaki način sustavni rad izvan arhivske ustanove ostaje nepotpun, dok nije utvrđeno, gdje se sve arhivska građa nalazi i kakvog je ona sadržaja. Stoga su Arhivski savjet NR Hrvatske i Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske odredili, da se tokom g. 1959. imaju evidentirati sve registrature i sva registratorska građa NR Hrvatske. Tek nakon provedbe ove evidencije i stalnog nadzora nad evidentiranim arhivskom i registratorskom građom možemo računati, da je donekle osigurana i ona građa, koja je još na terenu.

U samom Arhivu mogao se sada rad snažnije razviti, i taj je rad dobio širu osnovu od kako je i Arhiv dobio svoj Savjet arhiva.

Razgraničenjem arhivskih područja došlo je i do pitanja razgraničenja arhivske građe, sadašnje i buduće. Pitanje razgraničenja buduće građe između Državnog arhiva u Zagrebu, koji je dobio republičko značenje, i ostalih Arhiva riješit će se načelno unutar Savjeta za kulturu i nauku NR Hrvatske. Teže je bilo razgraničenje arhivske građe, koja se već nalazi u Arhivima. U duhu općih načela da arhivsku građu općeg republičkog značenja ima čuvati Državni arhiv u Zagrebu, a građu koja takvo značenje nema pokrajinski Arhivi, ovo je osjetljivo pitanje sporazumno i prijateljski riješeno tako, da Arhiv u Osijeku ima pojedine arhivske zbirke predati Državnom arhivu u Zagrebu, a ovaj opet neke svoje zbirke Arhivu u Osijeku. Tom prilikom vraćene su Arhivu u Osijeku vjerske matične knjige, koje su mu svojedobno bile oduzete unatoč određenoj odredbi Ministarstva unutrašnjih poslova NR Hrvatske; nedostatak pak tih matičnih knjiga je čitavo posljednje vrijeme kočio sva znanstvena istraživanja u Osijeku, jer su za prvo razdoblje osječke prošlosti poslije izгона Turaka one jedini domaći povijesni izvor.

U sastavu Arhiva u Osijeku radi pod vlastitim vodstvom kao posebni odio Odio za povijest Radničkog pokreta NOB-e i Partije, odnosno Partijski arhiv, i to najprije pod upravom druga Milutina Grozdanića, a sada prof. Stjepana Brlošića. Pred ovim je odjelom također velik zadatak na skupljanju, obrađivanju i objavljivanju ogromne i važne ove građe, koja do sada još nije bila obrađena, a napose na skupljanju memoarske građe.

Uz razna unutrašnja pitanja za daljnji uspješni razvoj za sada je najvažnije naći potreban prostor za smještaj arhivalija dobivanjem novih skladišnih prostora, t. j. nove zgrade, a zatim povećati arhivsko stručno osoblje.

Firinger

Etnografski odio

U protekle dvije godine (1957. i 1958. g.) rad je u Etnografskom odjelu bio vrlo intenzivan u nekoliko pravaca. Od važnijih poslova vrijedno je spomenuti:

1. U zbirci je provedena reorganizacija tekstilnog materijala, napose narodne nošnje, koja je smještena u ormare po tipološkoj srodnosti i geografskoj rasprostranjenosti.

Taj je zahvat bio moguć, jer je osposobljeno još pet ormara, što znači da ih sada ima sveukupno devet — u 6 ormara su odjevni predmeti, u 2 čilimovi, a

u jednom koji je ostakljen šarane tikvice i drvorezbarski radovi. Uopće sav je materijal raspoređen u zaokružene cjeline, više ili manje potpune — s onoliko predmeta, koliko ih muzej posjeduje. (Vidi Osj. zbornik br. V). Materijal je razmješten u pet prostorija, dohvaatan je i dolazi lijepo do izražaja, iako je u depou.

Kustos se brine da se inventar kompletira. U ovom je razdoblju upotpunjen prikaz sprava za tekstilno rukotvorstvo, na snovače (Slavonija) je osnovana lanena pređa — jer je na slavonskom stanu lanena osnova, — a na baranjski tkalački stan navijena je kudjeljna pređa i započeto četverocipno tkanje.

2. Sakupljački rad nije zastao, iako su financijska sredstva bila skromna. To se može zahvaliti aktivnosti odjela u razvijanju suradničke mreže i održavanju veza sa suradnicima iz sela i grada. Ta povezanost pribavila je poklone iz Petrijevac, Topolja, Gorjana, Bošnjaka i Gradišta. Odjelu je i u ovom razdoblju pružilo pomoć osječko društvo Mursa, koje je svojom nabavkom mnogi vrijedni etnografski dokumenti smjestilo u muzej.

3. Inicijativom Etnografskog odjela i njegovom pomoći Radio stanica Osijek snimila je magnetofonski u Gorjanima pjevanje »ljelja« — djevojaka koje održavaju još prastari običaj ophoda selom, a taj se vrši u duhovskim danima.

Pobuda nekolicini nastavnika crtanja da upozore djecu na teme iz narodnog života kao sadržaja dječjih crteža, nije još donijela ploda.

4. Etnografski odio priredio je izložbu »Vunena tkanja Slavonije i Baranje« u Izložbenoj dvorani na Trgu slobode od 12. do 22. X. 1958., koju je posjetilo preko 3.000 ljudi.

Izbor materijala, stručna obrada i postav izveden je vlastitim snagama. Da prikaz bude bogatiji i da budu zastupane sve tehnike vunenog tkanja i izrade, neki su primjerci posuđeni iz Gorjana, Topolja i Tenja. Izložba se sastojala iz 132 eksponata, od kojih je većina pripadala primjercima funkcionalno vezanim za krevet, a koji se u Slavoniji i Baranji nazivaju: ponjava, ponjavac, stonjik, ćilim, ćilimaš, čaršap, kićenjak, šarenica, ćilimara i velika ponjavka.

Izložba je priređena povodom Tjedna muzeja i u čast Prvog savjetovanja etnologa Jugoslavije za održanje kojega je odio obavio tehničku stranu organizacije.

5. Među posjetiocima Etnografskog odjela treba istaknuti učesnike plenuma Društva muzejsko-konzervatorskih radnika FNRJ, sve etnologe prisutne na Prvom savjetovanju Etnološkog društva Jugoslavije, i studente etnologije Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom prof. Dr. Milovana Gavazzi.

Odio je također organizirao dvije ekskurzije: za učesnike Savjetovanja etnologa u selo Bizovac, a za studente etnologije u Baranjsko Petrovo Selo.

6. Kustos odjela poduzimao je terenski rad, koji mu je omogućio da fotografira predmete i poslove u pojedinim selima, a uz to da izvrši etnološka istraživanja. Ispitani su podaci o akvizicijama: turske šamije, amići i uborci, koji su prikazani u ovom broju Osječkog zbornika.

Lechner

Historijski odio

Historijski odio Muzeja Slavonije datira od osnivanja muzeja u Osijeku. Sve do 1955. godine odio nije imao svog posebnog inventara. Naime, materijal tog odjela unašan je do tada u zajednički inventar sa materijalom ostalih odjela. Tek od tog vremena započinje izrada posebnog inventara i toga materijala. Danas se odio dijeli na nekoliko značajnijih skupina materijala i to: zbirku oružja, srednjevjekovnu zbirku, zatim zbirku cehalija i arhivalija. Osim toga bogato je zastupan i kartografski materijal, kao i ostala kulturno-historijska građa. Istaknuto mjesto u odjelu zauzima zbirka starog Osijeka. Poslije Oslobođenja materijal odjela brojčano je porastao gotovo dvostruko.

Danas odio raspolaže sa svega četiri izložbene prostorije u kojima je izloženo nešto cehalija, oružja i dio materijala iz osječke zbirke. Obzirom na vrlo skućeni i neprikladni izložbeni prostor pojedine zbirke potpuno su izostavljene, a nije ni moguće dati jednu muzeološku koncepciju postava.

Težište rada odjela je prikupljanje historijske građe iz Osijeka i većeg dijela Slavonije, zatim interno sređivanje i inventiranje prikupljene građe, uređenje depoa i studiranje historijskog materijala radi razrade plana za novi postav.

Mažuran

Odio NOB dokumenata

Poslije preseljavanja ovoga odjela g. 1955. iz stare županijske zgrade u ul. Jože Vlahovića na II. kat, izložba materijala nije se nanovo postavljala, jer se smatralo, da bi nakon dostojno postavljene izložbe u prostranim dvoranama županijske zgrade, novi postav u skućenim prostorijama ispao suviše skromno, a postojala je nada, da će se doći do doličnih prostorija na nekom drugom mjestu, koje bi bilo pristupačnije posjetiocima. No kako je čekanje bilo uzaludno, a u martu mjesecu 1958. trebalo je da se u Osijeku održi Plenum Saveznog društva muzejsko-konzervatorskih radnika FNRJ, pristupilo se uoči toga događaja postavljanju izložbe. Uz novčanu pomoć gradskog NO, četiri nevelike prostorije na II. katu vrlo su ukusno i moderno ličene i opremljene, te je u njih smještena i postavljena izložba uz stručnu i idejnu pomoć druga Šćukanca, direktora Muzeja Narodne revolucije u Zagrebu. Otada je ovaj odio redovno otvoren za posjetioce i na taj način on sada čpet vrši svoj važan prosvjetni zadatak.

Pejin

Numizmatički odio

U numizmatičkoj zbirci sakupljeni su kroz 80 godina brojni novci od najstarijih vremena do najnovijega doba. Prema mjerilu nekadašnjeg muzejskog rada, numizmatika je bila u prvom planu, pa ne začuđuje, što je ova zbirka brojčano veoma bogata i raznovrsna. Naročito se ističu numizmati rimske epohe i zbirka srednjovjekovnih novaca naših naroda, za koju se može reći, da se ubraja među najbolje u našoj zemlji.

U zbirci plaketa i medalja sakupljen je veoma vrijedan kulturno-historijski materijal, kako brojčano tako i po raznolikosti sadržaja. I ova se zbirka ubraja među veoma cijenjene zbirke plaketa i medalja u zemlji.

Kontinuitet rada u zbirci bio je neko vrijeme prekinut, međutim od 1958. godine rad u zbirci je nastavljen.

Jedna od najdragocjenijih prinova u muzejskoj zbirci jeste skupni nalaz ugarskih novaca iz vremena Sigismunda (1386.—1437.).

Posudicu sa novcima izorao je Nikola Vojvodić na njivi »Livade« u selu Čokadinci nedaleko Čepina. Posudica je fragmentirana te joj nedostaje vrat i rub. Visina joj iznosi 15 cm, promjer 7 cm.

U posudici se nalazilo 5.345 komada, kako je već rečeno, ugarskih novaca i nekoliko manjih ostataka tkanine.

Cijela se skupina sastoji od srebrenih denara i obolosa. U mnoštvu raznih tipova i oznaka vrijedno je istaknuti, da niti jedan komad nema natpis u cijelosti, nego se tu i tamo nazire po koje slovo.

Također je vrijedna prinova, dio skupnoga nalaza iz sela Viljeva. To su novci ugarskih vladara Matije, Vladislava i Ljudevita II. Veliki dio ovoga skupnog nalaza bio je razgrađen prije nego smo saznali za njega, pa smo jedva sakupili oko 100 komada.

U virovitičkom muzeju nalazi se također oko 100 komada novaca iz istog skupnog nalaza. Susretljivošću druga Doplera direktora toga muzeja, obradit ćemo obadvije skupine i publicirati u idućem Osječkom zborniku.

Spajić

Obilasci arheološkog terena od 1. XI. 1956. do 1. XI. 1958. i važnije arheološke prinove

Bilješke iz dnevnika (nastavak)¹

6. XI. 1956. prilikom kopanja rova za telefonski kabel na južnoj strani Trga V. Nazora, nasuprot crkvice, presječen je na maloj dubini ugao rimskog zida od velikih opeka. Nešto zapadnije izbačeni su ulomci crveno pečenog lijepa.

13. XI. Obilazak ciglane u Kozarcu² kojom prilikom su na sjevernom profilu konstatirane jame ispunjene tamnijom zemljom i fragmentima prethistorijske keramike. Nađene su i dvije žare s pepelom i spaljenim kostima, a sasvim na istočnom kraju iskopa ciglane brojni ulomci ukrašene brončanodobne keramike.

4. XII. Učitelj Prunker iz Donjeg grada predao mali rimski crveni vrč iskopan listopada 1956. na Ledinama prilikom zidanja kuće G. Petrovića, zajedno s ulomcima keramike, opekama i brončanim kotlićem (koji se raspao).

25. XII. B. Zlatić iz Čepina predao bakrenu sjekiru, izoranu na njivi kod čepinske željezničke stanice na maloj dubini, bez ikakvih drugih nalaza.

12.—18. I. 1957. Kod kopanja rova za kabel fluorescentne rasvjete na južnoj strani Trga V. Nazora, presječeni su zidovi od velikih opeka (pred kućom br. 30 zid se nalazio pod samom tramvajskom prugom na debelom sloju čvrstog maltera) odnosno kamena, na maloj dubini, pravcem sjever-jug. Mjestimično se nalazilo mnoštvo ulomaka crveno pečenog lijepa.

20. III. Kod kopanja rova za vodovod uz istočnu ivicu takozvanog Vojničkog polja (tik uz zapadni rub kuće Vukovarska br. 45), blizu pločnika presječen je na maloj dubini zid od velikih opeka, pravcem istok-zapad. Ostali nalazi bili su ulomci obične rimske keramike.

26. III. Kod kopanja rova za telefonski kabel pred zgradom pošte u donjem gradu (ugao ul. M. Gupca i D. Tucovića), nađen je rimski grob od velikih opeka, pravcem sjeverozapad-jugoistok, građen poput sanduka, na dubini od 1,6 m. Jedini prilog uz dječji slabo sačuvani skelet bila je posudica s tri ručke od bijele mase. U produžetku tog rova, južno od tramvajske pruge, nađen je vrč od sive gline, s jednom drškom. Ostali nalazi: ulomci velikih rimskih opeka, crijepova i dr.

19. IV. Članovi Muzeja Slavonije obišli su ciglanu u Dalju³. Tom prilikom skupljen je znatan broj ulomaka rimske obične i bolje keramike. U narodnom Odboru Općine predali su nam latensko koplje nađeno u vinogradu E. Bajakića u Daljskoj planini.

20. IV. Eđed Š. predao je rimsko željezno koplje, dva kasnorimska brončana novca, ključ i oštećenu rimsku glinenu svjetiljku nađenu na Dragoljovom brijegu kod pustare Jasenovac blizu Kneževih Vinograda (svjetiljka je nađena u dječjem grobu, obloženom kamenjem).

8. V. Prilikom kopanja rova za telefonski kabel preko Vukovarske ceste (između Vukovarske 97 i 118) presječena su tri zida od seskvipedalnih opeka na dubini od 0,45—0,95 m, prvi i treći pravcem sjeverozapad-jugoistok, drugi okomit na ovaj pravac. Između njih nađena je gomila ulomaka bijele zidne žbuke, a uz cestu nađeni su ulomci reljefne terra sigillate i jedne obične rimske posude, dok je pod sjevernim rubom ceste, u gomili ulomaka rimskih opeka i žbuke, nađena polovica Kobnertove sigilatne zdjele (v. članak o terra sigillati u ovom broju Zbornika, br. 15).

3. VI. Obišli smo Dragojlov brijeg i Rimske šančeve kod Kneževih Vinograda. Na Dragojlovom brijegu bilo je nekada vjerojatno jedno od utvrđenja rimskog Dunavskog limesa, što potvrđuju raniji nalazi i mnoštvo ulomaka građevnog kamena i velikih rimskih opeka izbačenih iz zemlje kod krčenja vinograda na tom mjestu. Tom prilikom nađen je donji lijevi ulomak rimske natpisne ploče, koji je naknadno otpremljen u Muzej.

¹ Nisu spomenuti oni obilasci ciglane u Donjem gradu, kod kojih je nađeni materijal već publiciran u prošlom broju Zbornika.

² V. E. Spajić, Izvještaj o nalazima keramike brončanog doba iz Kozarca, O. Z. br. V. str. 37 i dalje.

³ Nalazište na ciglani u Dalju obradila je dr. D. Pinterović: »Najnoviji nalazi iz Dalja, značajnog arheološkog nalazišta«, O. Z. IV, 1954., str. 19 i dalje.

21. VI. Kod kopanja temelja za novi podrum na istočnoj strani Doma Narodnog Zdravlja u Tvrđi nađen je u jugoistočnom uglu iskopa na dubini 1,8 m oko 40 cm debeli sloj ljudskih kostiju, koji se produžava pod neotkopanim zemljištem. Lubanje su se nalazile na posebnoj hrpi. Ostali nalazi: nečitljivi kasnorimski brončani novac i razbijeni crveni vrč sa smeđezelenkastom caklinom.

23. VII. Upravitelj Osmogodišnje škole u Jagodnjaku, drug Rožman, obavijestio je Muzej o rimskim nalazima kod kopanja jame za stup šupe u dvorištu kuće Partizanska ul. br. 8 u Jagodnjaku; ustanovljeno je, da se radi o okrugloj rimskoj lončarskoj peći od gline sa (sada srušenom) kupolom i horizontalnom pregradom s rupama; ostali nalazi bili su sitni ulomci obične rimske sive i crvene keramike. Isti dan obišao sam takozvani Balatin u blizini Jagodnjaka, gdje se nalaze dvije jame s ulomcima prethistorijske keramike.

16. IX. Na jugozapadnoj strani iskopa za zgradu »Metala« u Savićevom prolazu (između Trga V. Nazora i Vukovarske ceste), nađen je oštećeni skeletni grob pravcem sjeverozapad-jugoistok, na dubini od dva metra, bez priloga; nekoliko metara istočnije bio je uništen dječji grob od velikih opeka složenih na sljeme, na dubini od jednog metra, pravcem jugozapad-sjeveroistok; nalaza nije bilo.

27.—30. IX. Kod kopanja rova za vodovod na istočnoj strani Srijemske ulice nađeno je na njenom južnom kraju nekoliko kostura i uz njih jedan kasnorimski novčić, te dva groba, jedan od opeka, na sljeme, drugi od više redova velikih crijepova, pravcem istok-zapad, dubina oko 1,5 m, bez priloga.

21. X. Pred Splitskom ulicom br. 4. presječen je rovom za vodovod zid od ulomaka vapnenca, širok 0,70 m, pravcem sjeverozapad-jugoistok, na dubini od 1,70 m. Isto takav nađen je i pred Splitskom ulicom br. 2 (širok 40 cm).

26. X. N. Dokić predao je polovicu kamene sjekire, nađene kod kopanja temelja za kuću br. 310/1 u Čepinu, zajedno s kostima i ulomcima keramike.

5.—27. XI. U iskopu »Gradnje« u Savićevom prolazu nađena su dva dječja groba od velikih opeka, u obliku sanduka; opeke su bile već prije rabljene, kao kod groba na Trgu V. Nazora (v. članak E. Spajića u ovom broju Zbornika). U blizini je iskopano još nekoliko grobova odraslih bez ograde i priloga, dok je nešto sjevernije nađena grupa kostura kasnog srednjeg vijeka, oko kojih je nađeno mnoštvo čavala. Grobovi su ukopani u crnu zemlju pomiješanu s kostima, ulomcima rimskih opeka, crijepova, posuda i t. d.; ostali nalazi bili su brončani poklopčić, koštane igle, obični crveni i sivi rimski vrčevi, zdjelice, ulomci terra sigillate, među njima dno jedne glatke zdjele s pečatom TERTVLLVS (v. članak o terra sigillati u ovom Zborniku, br. 67), glinene svjetiljke s pečatima C. DESSI i OCTAVI, ulomci takozvanih rajbšala, staklenih bočica i t. d.

25. XI. Kod kopanja temelja za novu zgradu na Vukovarskoj cesti br. 97 (u blizini Savićevog prolaza), na sjeverozapadnom uglu iskopa, na dubini od 1,60 m, otkriven je jugoistočni ugao poda od crvene žbuke (od primjese smrvljenih opeka) neke prostorije, debeo oko 12 cm, a ispod njega kao podloga naizmjenični slojevi nasute žute ilovače i sitnih ulomaka slikane zidne žbuke, većinom sa biljnim ornamentom. Slične okolnosti ustanovljene su 1955. godine pred Vukovarskom cestom br. 89, (v. Osječki Zbornik V, 1956. str. 237). Sa istočne strane poda presječena su tri žida od kamenog grumenja, debljine oko 30 cm, na dubini od oko 1,60—1,80 m. na maloj udaljenosti, pravcem sjever-jug. U blizini je nađena kamena baza stupa, male kvadratične opeke (možda od hipokausta), a na zapadnoj strani seskvipedalne opeke. U jami za kreč sjeveroistočno od iskopa nađen je oštećeni rimski brončani kotlić.

2. XII. Prilikom kopanja temelja za kuću Vukovarska 198, nađena je veća gomila seskvipedalnih opeka, bez drugih nalaza.

13. XII. Prilikom obilaska »Hermanovog vinograda« u blizini Vinkovačke ceste primijećeni su na istočnoj polovici, južno od sadašnje kuće (gdje je vinova loza iskrčena), u preoranoj zemlji tragovi crvenog lijepa, atipični ulomci keramike, ulomak žrvnja, rezala od kosti, kameni nožić, glineni utezi, a sjeverno od kuće, na zapadnoj polovici, iskopan je veći komad poda od pečene gline, zajedno s ulomcima lijepa. Sadašnji vlasnik Jankić poklonio je već prije glinenu kuglu, koštano koplje i ulomke lijepa.

3.—4. I. 1958. Kod kopanja rova za vodovod duž južne strane Splitske ulice, presječno je na prostoru od Ledina do Miljanovićeve ulice više zidova od ulomaka kamenja, na dubini od oko 1,2—1,6 m, pravcem sjever-jug. Na uglu s Miljanovićevom ulicom bio je na dubini od 0,8 m pod od crvene žbuke (kao na Vukovarskoj 97). Na dubini od 0,9—1,6 m bio je zid (temelj) od ulomaka rimskih opeka i žbuke, pravcem sjeverozapad-jugoistok; istočno od njega bila je gomila ulomaka rimskih opeka, koštana ukosnica, i na većoj dubini, u crnoj zemlji, polovica »rajbšale«, ulomci slikane žbuke i sigilatne posude, a zapadno, također na većoj dubini i u crnom kulturnom sloju, kostur, i uz njega crveni rimski vrč, kojega su radnici nažalost razbili. Ostali nalazi: brončani okov rude, lampice od sive gline (jedna s pečatom VIBVLE) i t. d.

Na jugoistočnom uglu iskopa »Gradnje« u Savićevom prolazu nađeno je više »bunara«, uskih dubokih (do 5 m) okruglih jama, promjera oko 1 m, koje se od okolne zdravice ističu crnom bojom zemlje; na dnu jednog od njih nađena je glinena svjetiljka s pečatom FORTIS.

18. I. Ing. Juričić javio je, da su kod kopanja jama za stup br. 15 dalekovoda Osijek-Kneževi Vinogradi, 150 metara lijevo od ceste, otprilike na pol puta između Osijeka i Bilja, na potpuno pustom barovitom terenu nađeni na dubini od oko 2 metra šiljci četiri velika hrastova stupa poredani u pravcu istok-zapad. Interesantno je da se po karti to mjesto zove »Kovačke livade«.

8. II. Pod sjevernim hodnikom nove škole na Vijencu B. Kidriča (bivši Frontovski Vijenac), nađeni su rimski grobovi od seskvipedalnih opeka, jedan na sljeme, drugi poput sanduka, pravac sjever-jug, bez priloga, u smeđoj zdravici.

20. III. Na ciglani u Danjem gradu nađen latenski skeletni grob s bogatim priložima (mač s koricama, koplje, fibula, željezni rubovi štita i t. d.).

22. IV. Kod kopanja temelja za kuću na uglu Frankopanske i Srijemske ulice nađeno je više velikih rimskih opeka.

25. IV. Na poziv upravitelja Osmogodišnje škole u Popovcu druga Bajsmanna, obišli smo polje »Pogan« na sjeverozapadnom kraju sela, vlasništvo B. Šarića, na kojem su na malom uzvišenju, koje je puno ulomaka građevnog kamena i velikih opeka, izorani rimski grobovi od velikih crijepova, u obliku sanduka (bez pokrova) i na sljeme. Prilozi su bili brončana narukvica i kasnorimski novci.

26. IV. Kod kopanja rova za telefonski kabel pred Vukovarskom cestom br. 99 presječena su tri zida od ulomaka kamenja (vapnenca) i velikih crijepova, pravcem sjever-jug, na dubini od oko 0,40–0,80 m. Oko njih je bio nasip.

27. VI. Kod kopanja temelja za siranu pred Tvornicom mlijeka u prahu na Zelenom polju, neposredno ispod površine nađena je gomila velikih rimskih opeka; jedna od njih imala je pečat: (L) EG VI H (Legio VI Herculia); na dubini od oko 2 m, u zdravici (siva glina) ispod sterilne tamno smeđe zemlje, ukopani su skeletni grobovi, bez ograde, pravcem zapad-istok, izdvajaju se po tamnijoj boji zemlje. Prilozi: uz jedan kostur željezni nož i glineni vrč s jednom drškom (razbijen), uz drugi, kesteljski brončani pojas od više raznovrsnih članaka.

13. VII. Obilazak nekih arheoloških nalazišta u Baranji. Na ciglani u Belom Manastiru vide se u zapadnom profilu još uvijek jame, kao kod iskopavanja g. 1954. Na ciglani u Kozarcu također se vide jame u profilu, s ulomcima prethistorijske keramike raznog doba, među kojima se ističu fragmentirane inkrustirane brončanodobne posude. U Batinoj Skeli obišli smo kamenolom; nalaza u zadnje vrijeme nije bilo. U Zmajevcu smo posjetili školsku zbirku, kojom upravlja prof. Šnajder, i u kojoj je arheologija zastupana badenskom, panonskom inkrustiranim brončanodobnom keramikom (kao iz Kozarca) i latenskom keramikom, većinom u fragmentima, te rimskim željeznim oruđem i oružjem, svjetiljkama, keramikom i opekama.

21.–24. VII. Na sjeveroistočnom uglu parka na Trgu V. Nazora nađen je rimski zid od opeka, pravcem jugoistok-sjeverozapad, na dubini od 0,4–1,3 m (ispod njega nabacani ulomci opeka), presječen na zapadnoj strani austrijskim zidom. Nalazi: ulomci obične rimske keramike, terra sigillate, crijepova, staklenih posudica, brončano dugme i t. d. S druge strane staze, ispod ruba ceste, bio je drugi zid od opeka, sličan prvome, također na nabacanim ulomcima opeka. — Na sjeveroistočnoj strani Trga V. Nazora, u blizini ovog zida, iskopan je na molaj dubini u nasutoj

zemlji uništeni skeletni grob, možda je bio ograđen velikim opekama. Jedini prilog bio je jednostavni brončani rimski prsten.

Na Ledinama kod kopanja temelja za kuću br. 2 nađen je profilirani gornji dio vjerojatno neke are. Istog dana predao je drug M. Vukelić surovo obrađenu glavu s dva lica, nađenu slučajno 1945. na Vojničkom sjenjaku u Novom gradu.

22. VII. Student Totman donio mamutove kosti nađene na dubini od 5 m na ciglani u Vladislavcima.

1. VIII. P. Vranić iz Cerovca kod Bizovca predao brončani kelt nađen prije nekoliko godina na tzv. Topoljanim njivama kod Cerovca i bakreni nadžak izoran također pred više godina na seoskom pašnjaku.

15. VIII. Kod kopanja rova za vodovod na zapadnoj strani ulice P. Svačića (pred Ljevaonicom), presječen je na jednom mjestu na dubini od oko 1,5 m rimski zid od ulomaka kamena (vapnenac), pravcem istok-zapad, u zdravici (žuta ilovača), širok 0,8 m.

16. VIII. Posjetili smo Tenje i fotografirali rimsko kamenje, koje još nije preveženo iz parka pred bivšim dvorcem (danas škola) u Muzej. — U Savićevom prolazu, u rovu za vodovod uz istočnu stranu zgrade »Gradnje«, nađen je rimski dječji grob od velikih opeka, poput sanduka, na dubini od 1,3 m, pravcem sjevero-istok-jugoizapad, u crnoj zemlji.

18. VIII. Posjetili smo Bapsku i tom prilikom obišli smo teren oko srednjovjekovne crkvice na groblju van sela, gdje se u izbačenoj zemlji može naći mnoštvo sitnih ulomaka prethistorijske i slavenske keramike, te sitno kremo oruđe. Na lokalitetu Gradac, zapadno od nove ceste (u blizini te crkvice), gdje je R. R. Schmidt sondirao teren još prije rata⁴, površina je pokrivena mnoštvom ulomaka ukrašene i bojadisane neolitske keramike; nađena je i jedna noga idola.

19. IX.—6. X. Kod kopanja temelja za novu zgradu na Vukovarskoj cesti br. 107 (ispred zgrade »Gradnje« u Savićevom prolazu), na južnoj strani iskopa, na dubini od oko 0,6 m, nađen je pod od crvenog maltera (kao na Vukovarskoj 97), na podlozi od velikih kvadratnih opeka (60×60 cm); na jednoj od njih bio je prije pečenja prstom udubljen natpis: IDIBVS /SEPTEMB(RIBUS/ AVG. IMP...

Nešto sjevernije bila su tri »bunara« ispunjena crnom zemljom, do dubine od oko 3 m. Ostali nalazi: ulomci obične rimske keramike, terra sigillate, terra nigre svjetiljke od gline, brončane fibule i t. d. Na zapadnoj strani nađen je ulomak pocakljene glinene drške posude s reljefnom ženskom glavom.

Kod kopanja rova za vodovod duž južne strane Vukovarske ceste, u blizini Vojničkog groblja, nađeno je nekoliko jama s ulomcima obične rimske keramike, terra sigillate i »rajbsala«, dok se na maloj dubini proteže malo dalje sloj ulomaka crveno pečenog lijepa.

Na uglu Vukovarske i Zagorske ulice leži veliki duguljasti blok kamena na dubini oko 1,4 m; dalje prema istoku presječeno je nekoliko zidova od seskvipedalnih opeka, pravcem sjever-jug, uz mnoštvo ulomaka slikane žbuke i ostalih običnih rimskih nalaza, za razliku od terena zapadno od spomenutog kamenog bloka gdje toga nema.

24. X. Kod kopanja rova za vodovod pred Vukovarskom cestom br. 107 (nije isti kao naprijed navedeni), presječen je zid od ulomaka vapnenca, širok 0,30 m, na dubini od 0,60—0,90 m, pravcem istok-zapad, nasuprot ranije (19. IX.—6. X.) navedenog poda od žbuke, s kojim možda stoji u vezi.

30. X. Vukovarska cesta, rov za vodovod od Vukovarske ceste br. 45 (kraj Vojničkog polja) do drvare (pred uglom s Miljanovićevom ulicom); na više mjesta presječeni su zidovi od opeka kao ranije, pod od crvene žbuke; na jednom mjestu nađeni su zajedno ulomci velike sive posude, crnog lonca, crvenog vrča i glatke zdjele od terra sigillate (v. članak o terra sigillati u ovm broju Zbornika, br. 48).

U obilaženju terena učestvovali su Pinterović, Spajić, Vukasović i Bulat.

⁴ R. R. Schmidt, Die Burg Vučedol, Zagreb 1945. str. 121.